

Jadwiga Kaulfürstowa

Prócowanje Rěčneho centruma WITAJ wo wobchowanje a šěrjenje serbsčiny

„Kóždy ma prawo na kubłanje“, rěka w artiku 26 rezolucije čłowjeskich prawow. Mjeńšinowy škit jako džěl čłowjeskich prawow garantuje awtochtonym narodnym mjeńšinam prawo na kubłanje, šulu a wučbu w maćeršćinje – jedne ze zakładnych prawow, zakótwjenych w *Charće awtochtonych, narodnych mjeńšin/skupin w Europje*.¹ *Prawo na kubłanje awtochtonych narodnych mjeńšin/skupin w Europje* wobhlada kubłanje jako esencielný wobstatk škita a spěchowanja narodnych mjeńšin a wotpowědne mjeńšinorěčne kubłanje jako jeho bytostny wobłuk.² Při tym rozumi so kubłanje jako proces cyłožiwjenskeho wuknjenja kóždeho jednotliwca, kiž wopřija zažnodžěcowske kubłanje a předšulu, primarne, sekundarne a terciarne kubłanje, powołanske kubłanje, wukubłanje a dalekubłanje, kubłanje dorosćenych a njeformalne kubłanje. Z kotrymi aktiwitami a wudžělkami Rěčny centrum WITAJ w Budyšinje a Choćebuzu tutym mjezynarodnje wujednanym zasadam kubłanja mjeńšin wotpowěduje a z tym wuchowanju a šěrjenju serbsčiny přinošuje, ma so w tutym přinošku pokazać.

Móžnosće serbskorěčneho zažneho, šulskeho a uniwersitneho kubłanja

W pěstowarnjach Hornjeje a Delnjeje Łužicy kubła so wjetšina 1.300 serbskich a serbsce wuknjacych

¹ *Charta der autochthonen, nationalen Minderheiten/Volksgruppen in Europa*. Wud. Föderalistische Union Europäischer Volksgruppen / Jugend Europäischer Volksgruppen. Bautzen/Budyšin 2006, str. 8.

² *Das Recht auf Bildung der autochthonen, nationalen Minderheiten/Volksgruppen in Europa*. Wud. Föderalistische Union Europäischer Volksgruppen. Tallinn 2007, str. 7, 10.

³ Přir. Jadwiga Kaulfürstowa: *Statistika serbsce so kubłacych žłobikowych a pěstowarskich džěci w Hornjej Łužicy*. In: *Serbska šula* 63 (2010) 2, S. 47–51.

⁴ Hlej informaciskej zešiwkaj: *WITAJ. Sprachen können, das ist cool!* Budyšin, Rěčny centrum WITAJ 2006; *WITAJ. Budyšin, Serbske šulske towarstwo* 2009. Powšitkowny přehlad k serbskorěčnemu kubłanju w pěstowarnjach podawa so na internetowej stronje <http://www.recny-centrum-witaj.de/index.php/hsb/serbscina-w-pestowarni>. Detailniše informacije we: *WITAJ-projekt w pěstowarnjach Hornjeje a srjedźneje Łužicy – mjezybilanca a zhladowanje do přichoda / Das WITAJ-Projekt in Kindertagesstätten im Freistaat Sachsen – Zwischenbilanz und Ausblick in die Zukunft*. Fachowa konferenca 20. septembra 2008 w Čisku (= Dokumentacija; 5). Wud. Jadwiga Kaulfürstowa. Budyšin, Rěčny centrum WITAJ 2008; *Das bilinguale Sprachprogramm WITAJ in der Kindertagesstätte und in der Schule in der Niederlausitz. Einblicke und Ausblicke* (= Dokumentacija; 4). Wud. Madlena Norbergowa. Budyšin, Rěčny centrum WITAJ 2006; Jana Šotčina / Ludmila Budarjowa: *Nauka oraz nauczanie języka serbołużyckiego – ewaluacja koncepcji „Witaj“ i „2plus“*. W: *Zeszyty Łużyckie* 42 (2008), s. 41–74.

⁵ Powšitkowne informacije k serbskorěčnemu kubłanju w šulach podawaja so pod: www.recny-centrum-witaj.de/index.php/hsb/serbscina-w-suli.

⁶ Olga Gazsi: *2plus. Schulartübergreifendes Konzept. Die zweisprachige sorbisch-deutsche Schule für allgemeinbildende Schulen im sorbischen Siedlungsgebiet*. Sächsisches Staatsinstitut für Bildung und Schulentwicklung 2005.

džěci³ po tak mjenowanym modelu *WITAJ*,⁴ po kotrymž rěči kublarka ze wšěmi džěćimi – hač ze serbsko- abo němskorěčneje swójby – bjezwuwzačnje serbsce. Tuta metoda imersije [*immergere* = ‘so zanurić’ (do cuzorěčneho wobswěta)] je mjezynarodnje naložowana metoda, kotraž je so jako najefektiwniša při zažnym přiswojenju cuzeje rěče wopokazala. Rěčne kublanje w pěstowarni twori wuměnjenje, zo móhli so tež džěći němskorěčnych swójbow w šuli serbsce kublać.

Na šulach⁵ w žrje serbskeho sydlenkeho ruma Hornjeje Łužicy – zakladnych, srjedźnych a na gymnaziju – džěla so po koncepciji *2plus*.⁶ Přez naložowanje serbsčiny jako wuwučowanskeje rěče we wšelakich předmjetach ma so zaměr dospołnje serbsko-němskeje dwurěčnosće wšitkich šulerjow docpěć. Zakład za tajku intensiwnu serbskorěčnu wučbu na šulach Delnjeje Łužicy twori bilingualny rěčny program *WITAJ*.⁷ Po koncepciji *2plus* a programje *WITAJ* wuwučuje so 1.300 šulerjow. Nimo tuteju modelow podawa so na wšelakich šulach tež serbsčina tradicionelnje jako cuza rěč. Cyłkownje 2.700 džěći a mlodostnych so na tutej wučbje wobdžěla.

Na Lipsčanskej uniwersiće zaruča Institut za sorabistiku studij wučerstwa za předmjet serbsčinu kaž tež filologiski studij sorabistiki.

Njeposrědni wliw na wuknjenske resp. wučbne wobsahi Serbja sami nimaja.⁸

Załoženje Rěčneho centruma WITAJ

Z nadawkom „zachować, posrědkować a spěchować kaž tež wuwivać hornjoserbsku a delnjoserbsku rěč a z tutym přinošować k skrućenju narodneho wědomja“⁹ wutwori so w léće 2001 Rěčny centrum WITAJ (RCW). Tole sta so na zakładze wobzamknjenja Załožboweje rady a nadžěłanja wotpowědnych wustawkow přez Zwjazkowe předsydstwo Domowiny w léće 2000. Zmóžniło bě so wutworjenje noweje institucije přez hromaduzwjedženje džěłowych městnow, kotrež běchu druhe serbske institucije za tutón zaměr wotstupili. W léće 2003 přeńdže RCW zarjadnisce pod třěšny zwjazk Serbow a je wot toho časa samostatny wotdžěl Domowiny. Swoje hłowne sydło ma w Budyšinje a delnjoserbsku wotnožku w Choćebuzu. Cyłkownje woprija institucija 27,5 planowych městnow we wotrjadach Wuwiwanje rěče/pedagogika, Zjawnostne, wědomostne a projektowe džěło Delnja Łužica, Rěčny marketing, wědomostne a projektowe džěło Hornja Łužica, Internat Serbskeho gymnazija Budyšin a Delnjoserbski internat Choćebuz. Džewjeć lět nawjedowaše instituciju Rafael Wowčer. W septembru 2009 přewza dr. Beata Brězanowa wjednistwo. Džěławosć

⁷ Madlena Norberg: *WITAJ in Brandenburg. Stand und Weiterentwicklung eines erfolgreichen bilingualen Sprachprogramms*. Bautzen, WITAJ-Sprachzentrum 2010.

⁸ Prawo sobupostajowanja Serbow w serbskich kublanskich naležnosćach bě drje w léće 2007 jedyn z cilow prócowanjow iniciatiwneje skupiny „Naše šule – šule za žiwjenje“. Tola k realizaciji namjetow njeje tehdy dóšlo. Zaměry iniciatiwy su sformulowane w „Naše šule – šule za žiwjenje“. *Informacija za staršich a dalšich zajimcow*. Wud. Iniciatiwna skupina „Naše šule – šule za žiwjenje“ pod nawodom Manuele Smolineje. Budyšin 2007, str. 18/19.

⁹ Zawodne wustawki za Rěčny centrum WITAJ, wudate wot Zwjazkowego předsydstwa Domowiny na zakładze wobzamknjenja rady Załožby za serbski lud z dnja 13.11.2000.

Rěčneho centruma WITAJ a z tym tež wšitke jeho wudźělki financuje Założba za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki wot Zwjazka, Swobodneho stata Sakska a kraja Braniborska.

Dźělowe wobłuki Rěčneho centruma WITAJ

Wotpowědnje zawodnje naspomnjenemu prawu na kubłanje awtochtonych narodnych mjeńšin steji serbskorěčne kubłanje dźěćiny a młodostnych w srjedźišću dźěławosće RCW. Njeje drje to bjezposrědne pěstowarske abo šulske kubłanske dźěło, kiž wukonja, ale skerje posrědne přez wuwijanje didaktiskich materialijow a wučbnych srědkow kaž tež njeformelne kubłanje w formje najwšelakorišich projektow. Nimo pěstowarnje a šule prócuje so RCW, tež druge wobłuki, kiž bychu cyłožiwjenske kubłanje w serbskim konteksće zmóžnili, po swojich móžnosćach poslužować.¹⁰ Jednotliwe dźělowe wobłuki zaručeja so w Hornjej runje tak kaž w Delnjej Łužicy.

Zhotowjenje wučbnych a wuknjenskich srědkow za šulsku potrebu

Rěčny centrum WITAJ zaruča nadźěłanje wšitkich wučenskich a wuknjenskich materialijow w hornjoserbsčiny a delnjoserbsčiny, kotrež so w sakskich a braniborskich šulach wot 1. do 12. resp. 13. lětnika wužiwa. Kóždolětnje je jich přibližnje 45. Při tym jedna so hłownje wo wučbnicy, dale wo dźělowe zešiwki resp. łopjena, didaktiske přiručki za wučerjow, słowniki a terminologije, nowe medije, ale tež mjeńše wudźělki kaž serbske dženiki, čitanske wupokazy atd. Něhdže dvě třeciny w RCW nadźěłanych titulow nastawatej w zhromadnym dźěle z Ludowym nakładnistwom Domowina, kotrež je wudawa a so wotpowědnje tomu wo rozšěrjenje stara. Dalšu třecinu materialijow Rěčny centrum WITAJ samostatnje wudawa.

Přewažnje jedna so pola wučbnych a wuknjenskich srědkow wo swójske wuwica: wučbnicy a dźělowe zešiwki za předmjet serbsčiny (tu so rozeznawaja rozdźělne rěčne niwowy za maćernorěčnych serbskich šulerjow, za serbsčiny jako cuzu rěč wuknjacych a za tak mjenowanych přidružnikow), wučbnicy za serbske stawizny a hudźbu, serbske słowniki a terminologije k wěstym wučbnym předmjetam. Tute wudźělki RCW wotpowědnje žadanjam wučbnych planow koncipuje. W zhromadnym dźěle z eksternymi awtorami – w přenim rjedže su to nětčiši a něhdyši wučerjo – so manuskripty nadźěłaja, kiž zwjetša layoutarka rěčneho centruma za čišć spřihotuje.

Pola wěsteho dźěla wudźělkow RCW jedna so wo licencne přełožki: Za předmjety kaž wěcnu wučbu, matematiku, biologiju, zemjepis atd. so wučbnicy a dźělowe zešiwki němskich nakładnistwow wot fachowcow do serbsčiny přełoža a wot Rěčneho centruma WITAJ

---

¹⁰ Nadrobny přehlad dźěłosće podawa so na www.recny-centrum-witaj.de a www.witaj-sprachzentrum.de.

lektorizuja. Přez wobšěrne lektorske džěło fachowych tekstow su jeho sobudźěłačerjo RCW do dalokeje měry na wuwianju hornjoserbsčiny a delnjoserbsčiny wobdźelene. Tohodla ma tuta institucija swojich zastupjerjow w Hornjoserbskej runje tak kaž w Delnjoserbskej rěčnej komisiji.

Wudawanje pedagogiskich časopisow

Serbska šula mjenuje so štwórcłětnje wuchadźacy pedagogiski časopis za wučerjow a kublarjow, kiž wozjewja swoje přinoški hornjoserbsce, zdźěla tež delnjoserbsce. Mjeztym 63. lěto wuchadźacy zešiwk wopřija wědomostne runje tak kaž na praksu wusměrjene přinoški k najwšelakorišim pedagogiskim temam, při kotrychž stejitej w přnim rjedze serbska rěč a serbskorěčne šulske kubłanje w srjedzišću.

Za šulerjow 1. do 8. lětnika wudawatej so hornjoserbske *Płomjo* (58. lětnik) a delnjoserbske *Płomje* (53. lětnik). Wobaj džěćacej časopisaj stej jenak zapožoženej, wěsty džěl přinoškow je identiski. Redakciji spytatej rozdźelnym rěčnym kmanosćam džěći runje tak kaž jich rozdźelnym starobam a zajimam wotpowědować. Ze zabawnymi stawizničkami a comicsami, informatiwnymi přinoškami z přirodowědy a stawiznow, z namjetami k wólnočasnej zaběrje a najwšelakorišimi hódančkami a žortami chćetej čitarstwo putać.

Informaciski zešiwk *Lutki* (9. lětnik) je wusměrjeny na kubłanje džěćiny w pěstowarskej starobje. Wón wuchadza štwórcłětnje w třoch wudačach za Delnju Łužicu, Hornju Łužicu a za kubłarki. Wotpowědnje adresatej – starši, džěći, kubłarki – podawaja so fachowe přinoški a pokiwy k serbskorěčnemu kubłanju, jednore powědančka, wumolowanki, ideje za paslenje abo eksperimenty kaž tež pokiwy za rěč spěchowace zaběry w pěstowarskich skupinach.

Zhotowjenje didaktiskich materialijow za pěstowarsku potrebu

Byrnež to k čezišćam džěławosće institucije njeslušalo, zhotowja RCW tež rěč spěchowace materialije za pěstowarsku potrebu. K tomu słušeja mjez druhim knihi a zešiwki, kiž su bohaće ilustrowane a rěčnje wusměrjene na zamóžnosće serbsce wuknjacych džěći. W někotrych wudźělkach podawaja so za němskich staršich krótke přeložki wotpowědneho wobsaha. Kolenkowe knižki su na př. tajki material, předwidžany do rukow kubłarki: Wobrazy ilustruja jednanje powědaneje stawiznički, na jich zadnjeje stronje stej za kubłarku widžomny tekst stawiznički.

Mjez wšěmi rěč spěchowacymi wudźělkami pak ma so wuzběhnyć Witko – naručna klanka a maskotka WITAJ-projekta. Mały hólčec rěči bjezwuwzaćnje serbsce. Jako tajki słuži džěćom

w pěstowarnjach nimo kubłarki jako přidatny serbskorěčny partner. Wotpowědny Witkowy spěw je pola dźěći woblubowany hit.

Rěč spěchowace naprawy w pěstowarnjach

Po swóich móžnosćach spyta RCW serbskorěčne kubłanje w pěstowarnjach tež aktiwnje podpěrować. W Braniborskej, hdžež su kubłarki same hakle serbsčinu w rěčnym kursu nawuknyli, realizuje so wot Braniborskeho knježerstwa spěchowana naprawa *Efektiwne posrědkowanje serbsčiny w pěstowarnjach*. To rěka, zo chodža maćernorěčni Serbja prawidłownje do pěstowarnjow, zo bychu so z dźěćimi serbsce rěčo zaběrali. Podobna naprawa přewjeduje so w Sakskej z pomocu młodych Serbow, kotřiž swoje prózdninske dźěło w pěstowarnjach wukonjeja. Ščasami organizuje RCW tež pućowace zarjadowanja za dźěćace dnjowe přebywanišća, kiž serbskorěčnym kmanosćam dźěći wotpowěduja – tak na přikład w formje klankodźiwadła z Witkom jako hłownej figuru.

Projektowe dźěło

Kaž w *Prawje na kubłanje awtochtonych narodnych mjeńšin/skupin w Europje*¹¹ sformulowane, kładže so nimo zažneho a šulskeho kubłanja tež wažnosć na njeformelne kubłanje. Přez zwonkašulske a -pěstowarske projekty stwóruja RCW dźěćom a młodostnym přidatne serbskorěčne rumy. Wosebje hladajo na to, zo ma wjele serbsčinu wuknjacych dźěći w priwatnym žiwjenju lědma kontakt k serbsčinje, su na přikład prózdninske poskitki, w kotrychž so jim kontakt k awtentskej serbsčinje zmóžnja, čím wažniše. Serbskorěčne zamóžnosće spěchowace projekty poskićuje RCW za wšě staroby – wot šulskich nowačkow hač k maturantam. Jako přikład njech su tu naličene: čitanske wubědzowanje, čitanska nóc, olympiada serbskeje rěče, dźiwadłowcy a filmowy projekt, rěčny camp a swjedžen serbskeje rěče.

Młodžinske dźěło

Młodžina je starobna skupina, kotrejž měła kóždy narodna mjeńšina wosebitu kedźbnosć wěnować, wědžo, zo je to staroba wuwijanja swójskeje (tež narodnostneje) identity jednotliwcow. Wšako podarmo w serbskim přisłowje njerěka: *Kaž so młody naložiš, tak so stary zadžeržiš*. W Serbach su wšelake cyłki, kiž młodžinske dźěło pěstuja. Rěčny centrum ma w tutym zwisku najwuše kontakty k Domowinje kaž tež k serbskemu młodžinskemu

---

¹¹ *Das Recht auf Bildung der autochthonen, nationalen Minderheiten/Volksgruppen in Europa*. Wud. Föderalistische Union Europäischer Volksgruppen. Tallinn 2007, str. 8.

towarstwu PAWK. Fakt, zo džěłatej wotpowědnej sobudžělačerce w rumnosćach RCW, rěči sam za so.

Jedyn stołp młodźinskeho džěła Rěčneho centruma WITAJ tworitej Delnjoserbski internat w Choćebuzu a Internat Serbskeho gymnazija Budyšin, kotrejuž nošer je. RCW jej jenož njewobhospodarja, ale zaruča w nimaj tež wotpowědne pedagogiske džěło. Serbski kubłarski personal stara so wo serbski flair w tutymaj domomaj a přewjeduje prawidłownje najwšelakoriše projekty.

Nimo toho koncentruje so młodźinske džěło RCW na jednotliwe džěłowe městna: Direktnje na srjedźnymaj šulomaj w Kulowje a we Worklecach skutkuje serbska socialna džělačerka. W Budyskim sydle RCW zaručuje so hižo přez lěta wukubłanje serbskeho/-eje młodostneho/-eje na běrowoweho/-u překupca/-ču. Nimo toho poskičuje RCW kóždolětnje w Hornjej a Delnjej Łužicy dvě městnje za Dobrowólne socialne lěto na polu kultury. Na tutym zakładze spyta RCW zajim na powołanskej perspektiwje w serbskich institucijach budzić.

Džěło z kubłarskim dorostom

Byrnjež RCW sam nošer džěćacych dnjowych přebywanišćow njebył, prócuje so, serbsku młodžinu za powołanje kublarja w pěstowarnjach a druhich kubłanišćach wabić. Wukubłancam a studentam wudžeržuje kontakty, poskičuje pomoc při fachowych prašenjach, posrědkuje mjez nimi a nošerjami pěstowarnjow a organizuje fachowe dalekubłanja z wusměrjenjom na serbskorěčne kubłanje džěći.

Dalekubłanja

Tež we wobłuku powołanskeho kubłanja prócuje so RCW wo poskitki. Sčasami wotměwaja so dalekubłanja za serbskich wučerjow – wosebje w zwisku z nowowuwitymi wučbnymi a wučenskimi materialijemi. W přenim rjedže pak zarjaduja so dalekubłanja za kubłarki, džěłace w žłobiku, pěstowarni a horće. Tematiski fokus twori při tym stajnje serbskorěčne kubłanje a wosebite spěchowanje serbskorěčneho wuwica džěći. W Delnjej Łužicy zaruča so za kubłarki nimo didaktiskich dalekubłanjow tež prawidłownje rěčne kubłanje.

Rěčne kursy

Ze zrozumjenjom kubłanja jako cyłotne a cyłožiwjenske wuknjenje je Rěčny centrum WITAJ njedawno swoju džěławosć wo wobłuk kubłanja dorosćenych rozšěrił: Wotnětka poskičuje na wšelakich městnach rěčne kursy serbsčiny, wusměrjene na potrebu staršich, kotrychž džěći w

pěstowarni abo šuli serbsce wuknu. Tute kursy so orientuja na *Zhromadnym europskim referencnym ramiku za rěče*. Wobdźělnicy zloža wotpowědne pruwowanja.

Rěčny marketing

Rěčne kursy słušeja bjezdwěla k tomu – k rěčnemu marketingej, ke kotrehož hłownym nadawkam słuša, naprawy stworić, zo by serbsčina w zjawnym kaž tež priwatnym žiwjenju bóle prezentna a připóznata była. Dže wo to, wabić za serbskorěčne kubłanje džěci w pěstowarni a šuli, za powołanske skutkowanje w serbskim kulturnym wobłuku a za wužiwanje serbsčiny w swojim rjemjeslniskim abo předewzačelskim powołanju, za prezencu (korektnje) serbsčiny w zjawnosći – hač na pućnikach, při zjawnych twarjenjach abo w pismach zjawneje služby. Paleta móžnosćow je pisana a šěroka. Tón abo tamny snadź měni, zo móhl RCW w tutym nastupanju ofensiwnišo wustupować. Přenja kročel do tutoho směra so w formje wobšěrneho naprašowanja po cyłych Serbach na zakładze *DELPHI*-studije přihotuje.

Wědomostne džěło

Džělowy nadawk wědomostnych sobudźělačerkow RCW saha do dalokeje měry do wšěch tu předstajenych wobłukow. Žro wusko na praksu wusměrjeneje wědomostneje džělawosće twori přewod serbskorěčneho kubłanja w pěstowarnjach a šulach. K tomu so wotpowědne koncepcije wudźěłuja a ewaluacije přewjeduja. Wučenska, dalekubłarska, přednošowarska a wozjewjerska činitosć k tutomu wobłukej runje tak k tomu słuša kaž zhromadne džěło ze serbskorěčnje džěłacymi kubłanišćemi, ze sobudźělačerjami kubłanskich zarjadow kaž Sakskeho Statneho ministerstwa za kultus resp. Braniborskeho ministerstwa za kubłanje, młodžinu a sport, Sakskeho kubłanskeho instituta a jeho agentury, Džěłanišća za serbske kubłanske wuwice w Choćebuzu a z přistajenymi Serbskeho instituta a Instituta za sorabistiku Lipšćanskeje university – zwjetša w přidžěłacej, poradźowacej abo wothłosowanskej rólí.

Kónčne přispomnjenje

W léce 2011 woswjeći Rěčny centrum WITAJ swoje 10-lětne wobstaće. Bjezdwěla je w tutym lětdžesatku tójšto wuskutkował, zo bychu so Serbja we Łužicy wukmanili, „swoju identitu, kulturu, rěč, stawizny, swojoraznosće, tradicije, kulturne namrěwstwo wobchować, pěstować a dale wuwivać.“¹² Nadźijamy so, zo so we wichorojnym času finansielných

---

¹² *Das Recht auf Bildung der autochthonen, nationalen Minderheiten/Volkgruppen in Europa*. Wud. Föderalistische Union Europäischer Volksgruppen. Tallinn 2007, str. 7.

wuskosćow pjenjezdawarja Załožby za serbski lud a diskusijow wo přestrukturowanju serbskich institucijow wuměńjenja za dalšu plódnu džěławosć RCW njewohroža, ale skerje dale a bóle optiměruja.

Literatura

- Budarjowa, Ludmila / Šoćina, Jana: *Nauka oraz nauczanie języka serbołużyckiego – ewaluacja koncepcji „Witaj“ i „2plus“*. W: *Zeszyty Łużyckie* 42 (2008), s. 41–74.
- *Charta der autochthonen, nationalen Minderheiten/Volksgruppen in Europa*. Wud. Föderalistische Union Europäischer Volksgruppen / Jugend Europäischer Volksgruppen. Bautzen/Budyšin 2006.
- *Das bilinguale Sprachprogramm WITAJ in der Kindertagesstätte und in der Schule in der Niederlausitz. Einblicke und Ausblicke* (= Dokumentacija; 4). Wud. Madlena Norbergowa. Budyšin, Rěčny centrum WITAJ 2006.
- *Das Recht auf Bildung der autochthonen, nationalen Minderheiten/Volksgruppen in Europa*. Wud. Föderalistische Union Europäischer Volksgruppen. Tallinn 2007.
- Gazsi, Olga: *2plus. Schulartübergreifendes Konzept. Die zweisprachige sorbisch-deutsche Schule für allgemeinbildende Schulen im sorbischen Siedlungsgebiet*. Sächsisches Staatsinstitut für Bildung und Schulentwicklung 2005.
- Kaulfürstowa, Jadwiga: *Statistika serbsce so kubłacych žobikowych a pěstowarskich džěči w Hornjej Łužicy*. In: *Serbska šula* 63 (2010) 2, S. 47–51.
- *Naše šule – šule za žiwjenje. Informacija za staršich a dalšich zajimcow*. Wud. Inicijatiwna skupina „Naše šule – šule za žiwjenje“ pod nawodom Manuele Smolineje. Budyšin 2007.
- Norberg, Madlena: *WITAJ in Brandenburg. Stand und Weiterentwicklung eines erfolgreichen bilingualen Sprachprogramms*. Bautzen, WITAJ-Sprachzentrum 2010.
- *WITAJ*. Budyšin, Serbske šulske towarstwo 2009.
- *WITAJ. Sprachen können, das ist cool!* Budyšin, Rěčny centrum WITAJ 2006
- *WITAJ-projekt w pěstowarnjach Hornjeje a srjedźneje Łužicy – mjezybilanca a zhladowanje do přichoda / Das WITAJ-Projekt in Kindertagesstätten im Freistaat Sachsen – Zwischenbilanz und Ausblick in die Zukunft*. Fachowa konferenca 20. septembra 2008 w Čisku (= Dokumentacija; 5). Wud. Jadwiga Kaulfürstowa. Budyšin, Rěčny centrum WITAJ 2008.
- www.recny-centrum-witaj.de / www.witaj-sprachzentrum.de.

Zjeće

W léce 2001 załoži so Rěčny centrum WITAJ w Budyšinje a Choćebuzu z nadawkom, zachować, posrědkować, spěchować a wuwiwać hornjoserbsčinu kaž tež delnjoserbsčinu a tak přinošować k skrućenju narodneho wědomja Serbow. Tute žadanje spjelnja ze zhotowjenjom wučbnych a wuknjenskich srědkow za šulsku potrebu kaž tež didaktiskich materialijow za pěstowarsku potrebu, z njeformelnym kubłanjom džěčiny a młodžiny w formje najwšelakorišich projektow, z kubłarskim džěłom w serbskimaj internatomaj swojeho nošerstwa kaž tež z wědomostnym džěłom. Kubłanje dorosćenych zmóžnja přez to, zo poskićuje rěčne kursy a nimo toho dalekubłanja za kubłarki, kubłarski dorost a wučerjow. Ze swojimi aktiwitami a wudžělkami prócuje so Rěčny centrum WITAJ wo to, zo by wotpowědował zasadam, kotrež su w *Prawje na kubłanje awtochtonych narodnych mjeńšin/skupin w Europje* zakótwjene, a chce je tak za serbski narod zaručić.